

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny

KPS.410.003.03.2022

Pani Katarzyna Dłuska
Dyrektor
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Grodzisku Mazowieckim
ul. Żydowska 19
05-825 Grodzisk Mazowiecki

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/22/033 Usługi asystenta osobistego jako wsparcie społeczne osób niepełnosprawnych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grodzisku Mazowieckim ¹ ul. Żydowska 19, 05-825 Grodzisk Mazowiecki.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Katarzyna Dłuska, Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grodzisku Mazowieckim, od 30 lipca 2021 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełniła: Grażyna Rymarczyk od 1 stycznia 2000 r. do 29 lipca 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Dostępność wsparcia dla osób niepełnosprawnych, w tym identyfikacja ich potrzeb, w szczególności w zakresie usług asystenta osoby niepełnosprawnej. 2. Realizacja zadań wynikających z Programu ² , rozliczanie usług asystenckich oraz uzyskanie zakładanych efektów.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2021. Do realizacji celu wykorzystane zostaną także dokumenty sporządzone przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny
Kontroler	Adrian Przepiórka, Główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/31/2022 z 4 maja 2022 r. (akta kontroli tom 1, str. 1-2)

¹ Dalej: PCPR lub Centrum.

² Program Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2019-2020 oraz edycja 2021 (dalej: Program).

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623 ze zm., dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

PCPR zapewniało osobom niepełnosprawnym zamieszkującym powiat grodziski dostęp do szerokiego spektrum pomocy, usług i wsparcia. W okresie objętym kontrolą brało udział w dofinansowywaniu rehabilitacji społecznej, integracji osób niepełnosprawnych i programach, których beneficjentami były osoby niepełnosprawne.

Identyfikacja potrzeb niepełnosprawnych dokonywana była w oparciu o dane uzyskane z urzędów, instytucji oraz organizacji pozarządowych, które na co dzień zaangażowane są w pomoc niepełnosprawnym na terenie powiatu. Wnioski wynikające z ich analizy zawarto w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grodziskiego⁵ oraz w Powiatowym Programie Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Osoby niepełnosprawne i działania na rzecz ich integracji w społeczności lokalnej”⁶.

W 2020 i 2021 r. PCPR w sposób prawidłowy realizowało zadania wynikające z Programu. Podjęte działania informacyjno-promocyjne przyczyniły się do rozpowszechnienia tej formy wsparcia wśród osób niepełnosprawnych zamieszkujących powiat.

W 2020 i 2021 r. realizując Program udzielono wsparcia odpowiednio 30 i 61 osobom w ramach kolejno 1721 i 8957 godzin asystenckich. W 2020 r. Centrum wydatkowało 51,7%, natomiast w 2021 r. 72,7 % środków przekazanych na jego realizację przez Wojewodę. Niepełne wydatkowanie środków spowodowane było w głównej mierze obawami o zdrowie osób niepełnosprawnych i innymi utrudnieniami wywołanymi przez pandemię COVID-19.

Usługi świadczone były przez asystentów posiadających kwalifikacje, na rzecz podopiecznych, którzy spełniali kryteria udziału w Programie. W jednym przypadku stwierdzono, że ocena doświadczenia asystenta biorącego udział w naborze dokonana była nierzetelnie. Pozostałe nieprawidłowości polegające na przekazaniu oświadczenia o przyjęciu środków po terminie wskazanym przez Mazowiecki Urząd Wojewódzki (dalej: MUW) oraz błędnym zakwalifikowaniu kwoty 100,31 zł do kosztów obsługi Programu miały charakter formalny i nie wpłynęły na jego realizację.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ W kontrolowanym okresie obowiązywały przyjęta uchwałą nr 178/XXII/16 Rady Powiatu Grodziskiego z dnia 25 sierpnia 2016 r. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grodziskiego na lata 2016-2020 oraz przyjęta uchwałą nr 332/XXXIX/21 Rady Powiatu Grodziskiego z dnia 16 grudnia 2021 r. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grodziskiego na lata 2021-2025 (dalej: strategia).

⁶ W kontrolowanym okresie obowiązywały przyjęty uchwałą nr 146/XVIII/16 Rady Powiatu Grodziskiego z dnia 28 kwietnia 2016 r. Ramowy Program Samorządowy dla Powiatu Grodziskiego pt. „Osoby niepełnosprawne i działania na rzecz ich integracji w społeczności lokalnej na lata 2016-2020 oraz przyjęty uchwałą nr 331/XXXIX/21 Rady Powiatu Grodziskiego Powiatowy Program Działania na rzecz Osób Niepełnosprawnych pt. „Osoby niepełnosprawne i działania na rzecz ich integracji w społeczności lokalnej na lata 2021-2027” (dalej: program ds. osób niepełnosprawnych i ich integracji).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Dostępność wsparcia dla osób niepełnosprawnych, w tym identyfikacja ich potrzeb, w szczególności w zakresie usług asystenta osoby niepełnosprawnej.

1.1. Sytuacja osób niepełnosprawnych na terenie powiatu

Opis stanu faktycznego

Według danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności (dalej: PZON) w latach 2019-2021 orzeczenie o niepełnosprawności wydano kolejno: 1257, 1090, 983 osobom. Spośród nich najwięcej stanowiły osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności 616 w 2019 r., 551 w 2020 r. oraz 519 w 2021 r. Z kolei najmniejszy udział w tej grupie miały dzieci. Ich liczba w latach 2019-2021 wynosiła kolejno: 155, 174 oraz 171.

(akta kontroli tom 3, str. 518)

W oparciu o zgromadzone informacje uzyskane z PZON, Powiatowego Urzędu Pracy w Grodzisku Mazowieckim (dalej: PUP), ośrodków pomocy społecznej z terenu powiatu (dalej: OPS) oraz miejscowych organizacji pozarządowych, Centrum analizowało sytuację niepełnosprawnych mieszkańców powiatu. Na tej podstawie opracowywało m.in. strukturę wydanych orzeczeń o niepełnosprawności przez PZON, danych o aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i wydanych orzeczeń o niepełnosprawności oraz środków finansowych wydatkowanych na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej. Ponadto w celu ustalenia odsetka najczęściej pojawiających się problemów społecznych osób niepełnosprawnych zamieszkujących powiat grodziski w 2021 r. przeprowadzono w partnerstwie z 50 instytucjami i organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na terenie powiatu ankietę zawierającą katalog przyczyn problemów społecznych występujących w powiecie, w tym dotyczących osób niepełnosprawnych.

Wyniki badania wraz ze sformułowanymi na ich podstawie wnioskami oraz zasadami pomocy osobom niepełnosprawnym posłużyły do opracowania przyjętych uchwałami strategii oraz programu ds. osób niepełnosprawnych i ich integracji. W strategii oraz programie ds. osób niepełnosprawnych i ich integracji zawarto diagnozę problemów osób niepełnosprawnych przebywających na terenie powiatu wraz z planami ich rozwiązywania⁸. Zadania koncentrowały się na skuteczności działań zapobiegających niepełnosprawności oraz ograniczeniu jej skutków fizycznych, psychicznych i społecznych. Do realizacji postawionych celów określono m.in. kierunki działań, realizatorów, wskaźniki i mierniki oraz oczekiwane rezultaty. Dla przykładu w strategii zawarto cel strategiczny nr 3 dotyczący poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych z terenu powiatu grodzkiego. Do jego realizacji przyjęto trzy cele operacyjne polegające na zapewnieniu: dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym osób niepełnosprawnych, opieki i wsparcia osobom dotkniętym niepełnosprawnością oraz uwrażliwienie społeczności lokalnej na potrzeby osób niepełnosprawnych. W ramach kierunków działań założono m.in. zapewnienie dostępu zaopatrzenia, aktywności zawodowej

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Do zidentyfikowanych w strategii słabych stron i zagrożeń dotyczących sytuacji osób niepełnosprawnych zaliczono: niewystarczający poziom likwidacji barier w dostępie osób niepełnosprawnych do infrastruktury użyteczności publicznej, bariery architektoniczne uniemożliwiające niepełnosprawnym korzystanie z rynku pracy, niewystarczające środki na realizację zadań PZON oraz likwidację barier funkcjonalnych.

osób niepełnosprawnych poprzez realizowane programy, monitorowanie zjawiska niepełnosprawności na lokalnym obszarze. Realizatorami przyjętych celów miały być m.in. PCPR, PUP, powiat grodziski, natomiast poziom wskaźników mierzono m.in. w oparciu o liczbę udzielonych dofinansowań lub podjętych działań. W strategii brak było mierników, pozwalających ocenić, w jakim stopniu PCPR osiągało założone cele i czy podejmowane działania przyniosły spodziewany efekt.

Uchwalona na lata 2021-2025 strategia uwzględniała także realizację przez PCPR Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

(akta kontroli tom 1, str. 181, 281, 326-339, 369, 378, 397-404, 410, 464-483)

1.2. Formy pomocy osobom niepełnosprawnym mieszkającym na terenie powiatu

W latach 2019-2021 w ramach środków własnych oraz przyznanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (dalej: PFRON) Centrum wspierało osoby niepełnosprawne poprzez dofinansowywanie z zakresu rehabilitacji społecznej⁹. Na ten cel wydatkowano środki w wysokości kolejno: 2000,8 tys. zł, 2195 tys. zł oraz 2587 tys. zł¹⁰. Liczba złożonych wniosków o dofinansowanie z zakresu rehabilitacji społecznej przez osoby niepełnosprawne lub ich opiekunów w tym okresie wynosiła: 620 w 2019 r., 731 w 2020 r. oraz 560 w 2021 r., z czego dofinansowaniem objęto: 310 osób w 2019 r., 284 osoby w 2020 r. i 295 osób w 2021 r. Wsparcie na poziomie 50% w 2019 r., 38,6% w 2020 r. oraz 52,7% w 2021 r. spowodowane było niewystarczającą wysokością środków przyznanych na ten cel przez PFRON.

Dofinansowaniem z zakresu rehabilitacji społecznej objęto także udział osób niepełnosprawnych w wydarzeniach sportowych, kulturalnych oraz rekreacyjno-turystycznych (dalej: wydarzenia) oraz warsztatach terapii zajęciowej. W organizowanych na terenie powiatu grodzkiego w latach 2019-2021 warsztatach terapii zajęciowej udział wzięło w 2019 i 2020 r. po 70 oraz w 2021 r. 72 uczestników. Z kolei w 2019 i 2021 r. w wydarzeniach uczestniczyło odpowiednio 146 i 67 osób niepełnosprawnych. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że w związku z niewystarczającym budżetem w 2020 r. Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych nie rekomendowała wsparcia formy aktywności osób niepełnosprawnych polegającej na organizacji wydarzeń. Jednocześnie w 2021 r. podjęto dyskusję nad wprowadzeniem zasady przeznaczania środków PFRON na realizację tego zadania co dwa lata aby w przyszłości nie zrezygnować z tej formy pomocy osobom niepełnosprawnym.

W okresie objętym kontrolą powiat grodzki realizował umowę zawartą z PFRON¹¹ w sprawie pilotażowego Programu „Aktywny samorząd”. Osoby niepełnosprawne w zależności od potrzeb mogły korzystać z dwóch modułów wsparcia: likwidacji barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową (moduł I) oraz pomocy w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym (moduł II). Dodatkowo w 2020 r. PFRON uruchomił moduł III Programu polegający na pomocy osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi.

W 2019 r. niepełnosprawni ubiegający się o wsparcie w ramach ww. Programu złożyli 70 wniosków, z czego pozytywnie rozpatrzono 68, w 2020 r. 286 wniosków, z czego

⁹ Dofinansowywanie dotyczyło uczestnictwa w turnusach, zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, likwidację barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, sport, kulturę, rekreację i turystykę osób niepełnosprawnych, tworzenie i działania warsztatów terapii zajęciowej.

¹⁰ Z czego w 2019 r. 1 820,5 tys. zł środki z PFRON oraz 180,3 tys. zł środki własne powiatu, w 2020 r. 2000 tys. zł środki z PFRON oraz 195 tys. zł środki własne powiatu oraz w 2021 r. 2 415 tys. zł środki z PFRON oraz 172 tys. zł środki własne z powiatu.

¹¹ Umowa została podpisana 7 maja 2018 r.

169 przyznano dofinansowanie oraz w 2021 r. 94 wnioski, z czego pozytywnie rozpoznano 79.

(akta kontroli tom 1, str. 67-73, 117-127, 166-172, tom 3, str. 482-483)

W 2019 r. w ramach działań rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych PCPR zorganizowało piętnastą edycję Powiatowego Przeglądu Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych „Ogrody Integracji”. Podczas wydarzenia osoby niepełnosprawne indywidualnie oraz grupowo prezentowały swoje umiejętności artystyczne m.in. śpiew, taniec oraz małe formy teatralne. Celem spotkania niepełnosprawnych i środowiska lokalnego było uwzględnienie społecznej potrzeby ukazania doświadczeń i osiągnięć osób niepełnosprawnych. W kolejnych latach zaprzestano organizacji tego wydarzenia z powodu epidemii COVID-19 i wprowadzonymi w związku z nią zakazami i ograniczeniami. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że jeśli tylko pozwoli na to sytuacja kolejne edycje przeglądu zostaną wznowione.

(akta kontroli tom 1, str. 72-73, tom 3 str. 483)

Od 2020 r. Centrum realizowało zadania wynikające z Programu "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej" edycja 2019-2020 oraz 2021. Szczegółowy opis dotyczący przygotowania do przystąpienia do Programu, informacji o realizacji jego zadań oraz uzyskanych zakładanych celów zawarto w pkt 1.3 oraz 2.1-2.5 wystąpienia pokontrolnego.

1.3. Przygotowanie do przystąpienia do Programu Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej i informacje o jego realizacji

Centrum dokonało rozeznania potrzeb uczestnictwa w Programie w oparciu o informacje uzyskane od trzech organizacji zrzeszających osoby niepełnosprawne. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że przed przystąpieniem do uczestnictwa w Programie odbyło się spotkanie dyrektorów PCPR i OPS w Grodzisku Mazowieckim z przedstawicielami organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu, którzy wskazali na zasadność udziału w Programie. Na podstawie oszacowanej wówczas liczby osób potrzebujących wsparcia asystenta wnioskowano o środki finansowe. Udział w Programie konsultowany był także podczas spotkania Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych, skutkiem czego Przewodnicząca Rady przekazała Staroście Powiatu rekomendację udziału w Programie.

Planując udział w kolejnej edycji Programu Centrum za pośrednictwem e-mail skierowało do organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu grodzkiego zapytanie dotyczące orientacyjnej liczby osób, które chciałyby skorzystać ze wsparcia asystenta. Dodatkowo PCPR założyło, że poza prognozowaną liczbą osób wskazanych przez organizacje, chęć udziału w Programie zgłoszą osoby, które dowiedzą się o nim w wyniku podjętych działań informacyjno-promocyjnych. Dlatego dla takich osób zabezpieczono kilka dodatkowych miejsc. Szacując liczbę osób zainteresowanych udziałem w edycji 2021 Programu wzięto także pod uwagę zainteresowanie osób biorących udział w poprzedniej edycji Programu.

(akta kontroli tom 1, str. 550-565, tom 2, str. 29-30, tom 3, str. 482)

W 2020 i 2021 r. PCPR w Biuletynie Informacji Publicznej (dalej: BIP)¹² opublikowało kluczowe informacje o Programie, w tym o naborze wniosków dla osób chcących wykonywać pracę asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej. Treści

¹² Edycja 2019-2020 - <http://www.bip.pcpr.powiat-grodziski.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=274>;
Edycja 2021 - <http://www.bip.pcpr.powiat-grodziski.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=357>.

zamieszczone na stronie internetowej zawierały wszystkie elementy wymagane § 7 ust. 1 pkt 1-6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych¹³, tj. barwy Rzeczypospolitej Polskiej z wizerunkiem godła, informację o finansowaniu, nazwę Programu i zadania, wartość finansowania i całkowitą wartość zadania oraz krótki jego opis. Ponadto w siedzibie PCPR na tablicy w miejscu publicznie dostępnym zamieszczono plakaty informacyjne o realizacji Programu w ramach obu kontrolowanych edycji. Forma i treść plakatu z 2021 r. była zgodna z § 6 ust. 1 pkt 1-5 rozporządzenia w sprawie działań informacyjnych.

(akta kontroli tom 1, str. 489-495, 532-536, 540-548)

Oddzielnie dla obu edycji Programu rozesłano do wszystkich działających na terenie powiatu OPS prośbę o szersze udostępnienie ogłoszenia zamieszonego w BIP. W 2020 r. informacje o Programie zostały także przekazane podczas spotkań przedstawicieli Centrum z Burmistrzem Grodziska Mazowieckiego i Starostą Powiatu Grodzkiego, Dyrektorem OPS w Grodzisku Mazowieckim, członkami grodzkiego stowarzyszenia „04-0” i „Malwa Plus” oraz przedstawicielami Fundacji Godne Życie. W ramach działań informacyjno-promocyjnych Programu w 2020 i 2021 r. pracownik Centrum udzielił wywiadu w radiu Bogoria. Informacje dotyczące Programu zostały także opublikowane w lokalnych mediach w 2020 r. w internetowym serwisie Grodzisk News oraz w 2021 r. w grodzkim piśmie społeczno-kulturalnym „Bogoria” wydanie lipcowe. Treści przekazane do publicznej wiadomości przed ich udostępnieniem uzyskały autoryzację MUW. Wszystkie opublikowane w mediach materiały dotyczące Programu zawierały informację o uzyskanym wsparciu ze środków Funduszu Solidarnościowego, w tym o przedmiocie, celu i wysokości uzyskanego wsparcia finansowego.

Realizowana przez Centrum forma, sposób i zakres promocji oraz informowania o edycji 2021 Programu był zgodny z warunkami określonymi w rozdziale XII. sekcją *do zadań powiatu należy* ust. 12-14 Programu.

(akta kontroli tom 1, str. 496-500, 518-525, 549)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

NIK ocenia pozytywnie działania PCPR w Grodzisku Mazowieckim w badanym obszarze.

Wpływ na pozytywną ocenę miało rozpoznawanie sytuacji i potrzeb osób niepełnosprawnych zamieszkujących powiat grodziski, szerokie spektrum podejmowanych działań na rzecz ich aktywizacji społecznej, zawodowej i kulturalnej oraz przeprowadzona na terenie powiatu kampania informacyjno-promocyjna Programu.

¹³ Dz. U. z 2021 r. poz. 953 (dalej: rozporządzenie w sprawie działań informacyjnych).

2. Realizacja zadań wynikających z Programu, rozliczanie usług asystenckich oraz uzyskanie zakładanych efektów

2.1. Przystąpienie do realizacji usług asystenta osoby niepełnosprawnej

Opis stanu faktycznego

W odpowiedzi na ogłoszenie o naborze wniosków do edycji 2019-2020 Programu Starosta Powiatu Grodzkiego za pośrednictwem Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej (dalej: ePUAP) oraz listem poleconym, w wyznaczonym terminie¹⁴ przekazał do MUW, zgodny z wymaganym wzorem, wniosek na środki finansowe w 2020 r. Zawarta w nim kwota o dofinansowanie wynosiła 106,5 tys. zł¹⁵. Planowana liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem asystenta wynosiła 30 (20 z nich to niepełnosprawni z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i 10 o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności), natomiast łączna liczba godzin usług asystenckich określonych we wniosku wynosiła 2750¹⁶. Przystąpienie do realizacji Programu poprzedzone było rekomendacją uczestnictwa wydaną przez Przewodniczącą Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych oraz przyjęciem uchwały Rady Powiatu¹⁷.

Oświadczenie o przyjęciu środków finansowych w ramach edycji 2019-2020 Programu zostało przekazane siedem dni po terminie wyznaczonym przez MUW. Opis stwierdzonej w tym zakresie nieprawidłowości zawarto w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

18 grudnia 2019 r. osoby reprezentujące powiat grodzki zawarły z Wojewodą Mazowieckim umowę¹⁸ w sprawie wysokości i trybu przekazywania środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych w ramach resortowego Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” edycja 2019-2020. W trakcie jej realizacji nie podpisano żadnego aneksu.

(akta kontroli tom 2, str. 1-11, 28, 30-41)

8 stycznia 2021 r. w odpowiedzi na nabór do kolejnej edycji Programu Starosta Powiatu Grodzkiego za pośrednictwem ePUAP oraz listem poleconym w wymaganym terminie złożył na wzorze określonym Programem wniosek wraz z załącznikami¹⁹. Zawarta w nim kwota o dofinansowanie wynosiła 1060,7 tys. zł²⁰, liczba osób niepełnosprawnych, którym planowano przyznać usługi asystenta wynosiła 90 (20 dzieci do 16. roku życia, 50 osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz 20 osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności), natomiast planowana liczba godzin usług asystenta wynosiła 24300²¹.

¹⁴ Zgodnie z opublikowanym ogłoszeniem o konkursie wniosków o środki finansowe należy złożyć do 22 października 2019 r. Starosta Grodzki przekazał go 22 października 2019 r.

¹⁵ W jej zakres wchodziły koszty godzin usług asystenckich w wysokości 82,5 tys. zł, zakup biletów komunikacji publicznej oraz ubezpieczenia asystenta w wysokości 23,5 tys. zł i koszty obsługi Programu w wysokości 0,5 tys. zł.

¹⁶ 2200 godzin dedykowano osobom o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz 550 godzin osobom o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W ramach ww. zakresu godzinowego usługi świadczyć miało 50 asystentów.

¹⁷ W dniu 21.10.2019 r. Przewodnicząca Rady Społecznej ds. Osób Niepełnosprawnych zatwierdziła rekomendację do wprowadzenia Programu. Z kolei w dniu 30 stycznia 2020 r. Rada Powiatu podjęła uchwałę nr 149/XVII/20 z dnia 30 stycznia 2020 r. w sprawie przystąpienia Powiatu Grodzkiego do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2019-2020 realizowanego ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

¹⁸ Umowa nr 27/AON/2019.

¹⁹ Załączniki: Informacja uzupełniająca powiatu na środki finansowe oraz kalkulacja przewidywanych kosztów realizacji zadania z Programu.

²⁰ W jej zakres wchodziły wydatki na godziny usług asystenta w wysokości 972 tys. zł, wydatki na asystentów w wysokości: 15 tys. zł na środki ochrony osobistej, 6,8 tys. zł na bilety komunikacji publicznej, 1,1 tys. zł na ubezpieczenia, 15 tys. zł na bilety wstępu na wydarzenia kulturalne, 30 tys. zł na dojazd własnym/innym środkiem transportu oraz 20,8 tys. zł na przewidywane koszty obsługi Programu. Wskazany we wniosku wkład własny Powiatu wynosił 20,7 tys. zł.

²¹ 5400 godzin dedykowano niepełnosprawnym dzieciom do 16. roku życia, 13500 godzin osobom o znacznym stopniu niepełnosprawności i 5400 godzin niepełnosprawnym z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W ramach usług asystenta osoby niepełnosprawnej założono zatrudnienie 50 asystentów.

18 stycznia 2021 r. Starosta Powiatu Grodzkiego dokonał korekty wniosku. Zmianie nie uległy żadne dane i informacje przekazane w uprzednio złożonym wniosku i załącznikach. Korekta spowodowana była opatrzeniem poprzedniego wniosku niewłaściwą formą podpisu elektronicznego.

5 marca 2021 r. powiat grodzki w odpowiedzi na pismo MUW o otrzymaniu przez Województwo Mazowieckie 50% wnioskowanej kwoty dofinansowania²², dokonał korekty wniosku oraz przekazał oświadczenie o przyjęciu środków finansowych z Programu²³. W wyniku tego kwota środków na realizację Programu, planowana liczba osób i godzin usług asystenta uległa zmniejszeniu proporcjonalnie o połowę. Po zmianach wysokość środków na realizację Programu wynosiła 530,3 tys. zł²⁴, a liczba niepełnosprawnych którym planowano przyznać wsparcie asystenta oraz godzin usług asystenta wyniosła kolejno: 45²⁵ i 12150²⁶.

Przystąpienie do realizacji Programu poprzedzone było przyjęciem uchwały Rady Powiatu w sprawie przystąpienia powiatu grodzkiego do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” edycja 2021 realizowanego ze środków Funduszu Solidarnościowego²⁷.

4 maja 2021 r. osoby reprezentujące powiat grodzki zawarły z Wojewodą Mazowieckim umowę²⁸ w sprawie wysokości i trybu przekazywania środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych w ramach resortowego Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” edycja 2021.

(akta kontroli tom 2, str. 40-64, 66-68, 77-87, 103-113)

6 lipca 2021 r. powiat grodzki dokonał korekty wniosku na środki finansowe z Programu oraz w dniu 29 lipca 2021 r. zawarł aneks do umowy. Zmiany dotyczyły zwiększenia liczby osób niepełnosprawnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności z 25 na 44 przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby dzieci do 16. roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności z 10 na trzy, zwiększeniu liczby osób niepełnosprawnych z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności z 10 na 12, zmianę liczby zatrudnionych asystentów z 25 na 35, a także zmniejszenie ogólnej liczby godzin asystenckich z 12150 na 11730. Korekta nie wpłynęła na zwiększenie ogólnej kwoty środków przeznaczonych na realizację edycji 2021 Programu. Aktualizacja wniosku podyktowana była chęcią objęcia wsparciem większej liczby niepełnosprawnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności, którzy oczekiwali na przyznanie usługi asystenta na liście rezerwowej. Takie działanie możliwe było m.in. z powodu, niezgłoszenia się na tym etapie Programu zaplanowanej liczby dzieci niepełnosprawnych do 16. roku życia.

(akta kontroli tom 2, str. 115-128, 130-133)

2.2. Realizacja usług asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej

15 stycznia 2021 r., tj. przed upływem terminu wynikającego z umowy²⁹ Starosta Powiatu Grodzkiego złożył sprawozdanie z realizacji Programu za 2020 r.³⁰

²² Pismo o nr WN-II.946.1.81.2021.IM z dnia 03 marca 2021 r. W piśmie Mazowiecki Urząd Wojewódzki poinformował, że województwo mazowieckie otrzymało dofinansowanie w wysokości niższej o 50% niż wnioskowana.

²³ 8 marca 2021 r. Starostwo dokonało poprawy omyłek rachunkowych w założonych załącznikach do wniosku.

²⁴ Na usługi asystenta planowano przeznaczyć 486 tys. zł, zakup środków ochrony osobistej 7,5 tys. zł, biletów komunikacji publicznej 3,5 tys. zł, ubezpieczenia 1,3 tys. zł, dojazd środkami transportu 15,6 tys. zł, zakup biletów wstępu na wydarzenia kulturalne, rozrywkowe itp. 6 tys. zł oraz na koszty obsługi Programu 10,4 tys. zł.

²⁵ Planowana liczba dzieci do 16. roku życia objętych wsparciem asystenta wynosiła 10 osób, osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności 25 z kolei osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności wynosiła 10.

²⁶ 2700 godzin planowano przeznaczyć na wsparcie asystenckie dzieci w wieku do 16. roku życia, 6750 godzin dla osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności oraz 2700 godzin dla osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

²⁷ Uchwała nr 249/XXX/21 z dnia 25 marca 2021 r.

²⁸ Umowa nr 62/2021/AOON.

²⁹ Zgodnie z § 7 ust. 1 umowy termin na złożenie sprawozdania upływał z dniem 30 stycznia 2021 r.

³⁰ Tego samego dnia dokonano korekty omyłki pisarskiej zawartej w sprawozdaniu.

Wskazana w nim kwota wykorzystanych środków wynosiła 55,1 tys. zł. W jej zakres wchodziły koszty poniesione na godziny asystenckie w wysokości 55,1 tys. zł oraz zakup biletów komunikacji publicznej i ubezpieczenia asystenta w wysokości 21 zł. Z kolei ogólna liczba wykorzystanych godzin usług asystenckich wynosiła 1721, z czego 1484 godziny zrealizowano dla osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a 237 godzin dla osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Wskazana w sprawozdaniu ogólna liczba osób niepełnosprawnych, którym przyznano wsparcie asystenta wyniosła 30, z czego 23³¹ to osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a 7 z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

W dniach 18 i 19 stycznia 2021 r. dokonano dwóch korekt sprawozdań przekazanych do MUW. W pierwszym przypadku żadne przekazane wcześniej dane i informacje nie uległy zmianie, a ponowne złożenie dokumentu spowodowane było opatrzeniem go poprzednio niewłaściwym podpisem elektronicznym. Korekta z 19 stycznia 2021 r. wynikała natomiast ze zmiany ewidencji kosztów dojazdu środkami transportu. W jej konsekwencji modyfikacji uległy koszty ponoszone na godziny asystenckie oraz zakup biletów komunikacji publicznej i ubezpieczenia asystenta. Po zmianach wyniosły one odpowiednio: 51,6 tys. zł i 3,5 tys. zł.

(akta kontroli tom 2, str. 134-150)

Średni koszt godziny usług asystenta w 2020 r. wynosił 29,98 zł. Poniesione w 2020 r. na realizację Programu koszty stanowiły 51,7% środków przekazanych przez Wojewodę. Wydatki na zakup biletów komunikacji publicznej oraz ubezpieczenia asystenta nie przekroczyły limitu środków przeznaczonych na ten cel. Wykonanie założeń wniosku w zakresie godzin usług asystenckich wynosiło 62,6%³², natomiast liczba osób niepełnosprawnych o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, którym udzielono wsparcia była niższa o trzy od planu z wniosku.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że niepełne wydatkowanie w 2020 r. przyznanych środków, nie wykorzystanie wszystkich godzin usług asystenckich oraz objęcie wsparciem mniejszej liczby niepełnosprawnych o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności spowodowane było późniejszym niż zakładano rozpoczęciem realizacji Programu oraz panująca epidemia COVID-19, która w sposób znaczący wpłynęła na ograniczenie funkcjonowania społeczeństwa, ale także urzędów, instytucji oraz zatrudnionych pracowników. Ponadto wskazała, że epidemia swoje piętno odcisnęła w sposób istotny na środowisku osób niepełnosprawnych, które w obawie o swoje bezpieczeństwo znacznie ograniczało kontakty społeczne.

(akta kontroli tom 3, str. 491)

12 stycznia 2022 r. powiat grodziski za pośrednictwem ePUAP przekazał MUW sprawozdanie końcowe i zestawienie z realizacji edycji 2021 Programu³³. Oba dokumenty zostały dostarczone w terminie wynikającym z § 7 ust. 1 i 2 umowy. Zawarta w sprawozdaniu łączna kwota środków Funduszu Solidarnościowego wykorzystana na realizację edycji 2021 Programu wyniosła 385,5 tys. zł. Największy udział w poniesionych wydatkach stanowiły koszty poniesione na: usługi godzin asystenckich – 357,8 tys. zł, dojazd własnym/innym środkiem transportu – 14 tys. zł, obsługę Programu – 10,4 tys. zł oraz zakup biletów wstępu na wydarzenia – 2,1 tys. zł. Kwota obsługi Programu stanowiła 2,69% kwoty wydatkowanej na jego realizację w 2021 r. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że przekazana powiatowi grodzickiemu kwota na realizację Programu wynosiła 519,9 tys. zł stąd faktyczne wydatkowane środki

³¹ Liczba 23 osób wynika z rezygnacji trzech osób, na ich miejsce skierowano z listy rezerwowej kolejne trzy osoby.

³² Odsetek wykonanych godzin usług asystenckich dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności wyniósł 67,5%, a dla osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności 43,1%.

³³ 13 stycznia 2022 r. Starostwo dokonało korekty sprawozdania i zestawienia poprzez zmianę niektórych setnych wartości poniesionych kosztów. Zmianie uległy jedynie niektóre wartości groszy poszczególnych wydatków.

w wysokości 10,3 tys. zł na jego obsługę nie przekroczyło 2% kwoty przekazanej na jego realizację, co było zgodne z rozdz. VII ust. 9 Programu.

Zrealizowana liczba godzin asystenckich w ramach edycji 2021 r. wynosiła 8957 godzin, z czego 6731,5 zrealizowano dla osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, 1805,5 dla osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz 420 dla dzieci w wieku do 16. roku życia. Wsparciem asystenckim objęto łącznie 61 osób, w tym trójkę dzieci do 16. roku życia, 46 osób o znacznym stopniu niepełnosprawności³⁴ oraz 12 osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Średni koszt godziny usług asystenta wynosił 39,95 zł.

(akta kontroli tom 2, str. 151-168, tom 3, str. 514)

Poniesione w 2021 r. na realizację Programu koszty stanowiły 72,7% środków przekazanych przez Wojewodę. Wydatki poniesione na zakup biletów komunikacji publicznej i dojazdów własnymi środkami komunikacji, ubezpieczenia asystenta, środków ochrony osobistej oraz zakup biletu wstępu na wydarzenia nie przekroczyły limitu środków przeznaczonych na ten cel. Wykonanie wniosku po zmianach w zakresie liczby wykorzystanych godzin usług asystenckich stanowiło 76,3% planu³⁵, natomiast liczba osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach, którym udzielono wsparcia była tożsama z liczbą wskazaną we wniosku.

Przyczyną niewykorzystania w 2021 r. w pełni przyznanych środków oraz niezrealizowania pełnego zakresu zaplanowanych godzin asystenckich była panująca w tym czasie epidemia COVID-19. W dużej mierze przyczyniła się ona do zmniejszenia aktywności osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Lęki i obawy przed zachorowaniem czy izolacja niejednokrotnie powstrzymywały je przed korzystaniem z usług asystenckich. Trzy zgony osób niepełnosprawnych objętych Programem, izolacje i kwarantanny, a także chęć dedykowania przez niepełnosprawnych asystenta na wyłączność nie pozwoliły na wykorzystanie w całości przyznanych na realizację Programu środków.

W 2020 i 2021 r. do PCPR oraz Starostwa Grodzkiego nie wpłynęły żadne skargi ani anonimy na poziom, zakres lub sposób wykonywania usług asystenckich.

(akta kontroli tom 2, str. 152-153, tom 3, str. 485)

2.3. Wykonawcy usług asystenta osoby niepełnosprawnej oraz kwalifikacje osób świadczących usługi

W 2020 r. PCPR nawiązało współpracę z 15 osobami świadczącymi usługi asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej (dalej: aoon). Wszyscy zostali wyłonieni w drodze ogłoszonego przez Centrum naboru i zatrudnieni na podstawie umów zleceń. Trzy umowy rozwiązano przed upływem okresu zatrudnienia³⁶ z powodu zgonu osoby niepełnosprawnej objętej wsparciem asystenckim, braku chęci świadczenia usług przez aoon w czasie pandemii COVID-19 oraz rezygnacji z udziału w Programie osoby niepełnosprawnej. Na ich miejsce nie zatrudniono nowych aoon z uwagi na brak chęci udziału w Programie osób niepełnosprawnych, czego przyczyną była panująca w tym okresie pandemia. W 2020 r. ośmiu asystentów udzielało wsparcia wyłącznie jednej osobie niepełnosprawnej, sześciu dwóm niepełnosprawnym oraz jeden sześciu osobom z orzeczeniem o niepełnosprawności. Aoon udzielający wsparcia sześciu niepełnosprawnym w 2020 r. przepracował maksymalnie 110 godz. miesięcznie. Nie stwierdzono świadczenia przez niego usług poza godzinami

³⁴ Spośród nich jedna osoba zrezygnowała i trzy zmarły na ich miejsce usługami objęto osoby niepełnosprawne z listy rezerwowej.

³⁵ Odsetek wykonanych godzin usług asystenckich dla dzieci do 16. r. ż wynosił 73,7%, osób o znacznym stopniu niepełnosprawności 77,1%, a dla osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności 74,3%.

³⁶ Dwie z dniem 11 listopada 2020 r. oraz jedna 5 października 2020 r.

wyznaczonymi Programem jak i świadczenia w tym samym czasie usług więcej niż jednej osobie. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że Centrum i osoby niepełnosprawne nie miały zastrzeżeń do pracy tego asystenta. Przed aneksowaniem umowy zlecenia PCPR pytał go czy jest w stanie tak zorganizować swoją pracę aby udzielić wsparcia wszystkim osobom. Asystent oznajmił, że posiada grafik, który umożliwiał mu pracę ze wszystkimi osobami.

Potwierdzeniem tego są godzinowe zapisy w kartach realizacji usług, gdzie widoczna jest powtarzalność.

(akta kontroli tom 3 str. 15-22, 491, 523-524)

Realizując w 2021 kolejną edycję Programu Centrum zatrudniało w oparciu o umowy zlecenia 39 aoon. Spośród nich 36 zostało wskazanych przez osoby niepełnosprawne lub ich opiekunów, a trzech wyłoniono w drodze przeprowadzonego naboru. W siedmiu przypadkach umowy zostały zakończone przed upływem ich terminu. Przyczynami wcześniejszego niż zakładano rozwiązania umów były m.in. śmierć osób niepełnosprawnych, zły stan zdrowia asystentów oraz niedyspozycyjność asystenta w oczekiwanych przez uczestników Programu godzinach pracy. Na miejsce zwolnionych wakatów PCPR zatrudniło nowych aoon nie przekraczając przy tym zaplanowanego we wniosku po zmianach limitu 35 asystentów. W 2021 r. 26 aoon udzielało wsparcia wyłącznie jednej osobie, pięciu miało pod opieką po dwie osoby, siedmiu po trzy oraz jeden asystent pięć osób niepełnosprawnych.

(akta kontroli tom 3, str. 15-22)

Badaniem objęto losowo wybraną próbę 16 aoon (po ośmiu z 2020 i 2021 r.). W wyniku analizy stwierdzono, że:

- stawki za godzinę pracy usług asystenckich określone w umowach zleceniach nie przekraczały limitu określonego w Programie. W ramach realizacji edycji 2019-2020 Programu wynosiły one od 25,07 zł do 30 zł natomiast edycji 2021 od 34,12 zł do 40 zł za godzinę pracy asystenta;
- w każdym przypadku świadczone usługi asystenckie odpowiadały zakresowi pomocy osobom niepełnosprawnym dopuszczonemu Programem;
- w jednym przypadku w 2021 r. asystent osoby niepełnosprawnej przekroczył o jedną godzinę dopuszczalny umową zlecenia limit 30 godzin pracy na co nie uzyskał uprzednio zgody PCPR. Z uwagi na fakt, iż za dodatkową godzinę asystentowi nie zostało wypłacone wynagrodzenie, NIK odstąpiła od sformułowania nieprawidłowości w tym zakresie;
- limity godzin usług asystenckich przeznaczonych na pomoc jednej osobie niepełnosprawnej nie przekraczały ilości wskazanej w Programie;
- w ciągu miesiąca w ramach obu badanych edycji Programu ilość godzin pracy asystentów wynosiła od 11 do 110 godzin. Nie stwierdzono pracy asystentów w godzinach nadliczbowych;
- wszyscy asystenci wybrani w drodze naboru posiadali kwalifikacje lub doświadczenie uprawniające ich do pełnienia funkcji aoon. W jednym przypadku w 2020 r. ocena doświadczenia zawodowego aoon biorącego udział w naborze dokonana była w oparciu o CV, niepodpisany dokument potwierdzający odbycie praktyk zawodowych, wpis do książki praktyk w którym nie określono okresu ich trwania oraz robocze rozmowy pracownika PCPR z wcześniejszym pracodawcą aoon. Opis stwierdzonej nieprawidłowości w tym zakresie zawarto w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*;
- jedna z osób w okresie od 25 sierpnia 2020 r. do 31 grudnia 2020 r. jednocześnie pełniła funkcję aoon oraz była zatrudniona w PCPR na stanowisku pracownika socjalnego w Dziale Świadczeń i Pomocy Środowiskowej. Usługi aoon wykonywała

jednak poza godzinami służbowymi, a zakres obowiązków w ramach stosunku umowy o pracę nie kolidował z wykonywanymi usługami aoon;
- w 2020 r. wzór Karty zgłoszenia do Programu³⁷ nie zawierał informacji na temat wnioskowanego zakresu usług asystenta osobistego, natomiast w 2021 r. zakres realizowanych usług był zgodny z zakresem wskazanym w karcie zgłoszenia.

(akta kontroli tom 3, str. 308-322, 383-390, 492, 495-496, 524)

16 objętych próbą aoon przekazano ankiety. Wszystkie wypełniono i zwrócono. Staż pracy ankietowanych aoon był zróżnicowany i wynosił od sześciu miesięcy do ponad czterech lat. Zdaniem respondentów poprawa indywidualnych i społecznych efektów działalności aoon powinna być dokonana głównie poprzez: zwiększenie nakładów finansowych na tę formę pomocy oraz wprowadzenie możliwości szkoleń dla asystentów (w obu przypadkach po 28,6% odpowiedzi), weryfikację istniejących przepisów prawa i dostosowanie ich do istniejących potrzeb (14,3%) oraz wprowadzenie ujednoczonych standardów udzielania pomocy w formie usług asystenckich (10,7%). Ankietowani wskazali także, że zwiększenie nakładów finansowych na realizację Programu, możliwość zatrudnienia na podstawie umowy o pracę oraz uproszczenie sposobu rozliczania pracy spowodowałyby zwiększenie atrakcyjności wykonywania usług aoon dla profesjonalistów. Dla większości respondentów realna pomoc osobom potrzebującym była najbardziej pozytywnym aspektem wykonywanej pracy.

(akta kontroli tom 3, str. 40)

2.4. Przyznawanie usług świadczonych przez asystenta osoby niepełnosprawnej

W PCPR nie ustanowiono wewnętrznych regulacji normujących przyznawanie osobom niepełnosprawnym wsparcie aoon. Obowiązującą w tym zakresie praktyką było przyznawanie usług asystenckich zgodnie z kolejnością zgłoszeń uwzględniając przy tym wytyczne zawarte w treści Programu. W przypadku większej liczby chętnych tworzono listę rezerwową. W 2020 r. na liście osób oczekujących znajdowały się dwie osoby, którym w trakcie realizacji Programu udzielono wsparcia. Z kolei na przestrzeni całego 2021 r. na liście rezerwowej znajdowało się 18 osób, spośród których wsparcie asystenckie przyznano 11 niepełnosprawnym o znacznym stopniu niepełnosprawności.

W 2020 r. do PCPR złożono 30 kart zgłoszeń o przyznanie usług w ramach Programu aoon, z czego siedem dotyczyło osób o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i 23 o znacznym stopniu niepełnosprawności. Wszystkie osoby zostały zakwalifikowane do uczestnictwa w Programie³⁸.

W 2021 r. 68 niepełnosprawnych poprzez złożenie do PCPR-u karty zgłoszenia wyraziło chęć uczestnictwa w kolejnej edycji Programu. Zakwalifikowano 61 uczestników.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że w czerwcu 2021 r. wszystkie osoby oczekujące na przyznanie aoon w ramach Programu legitymowały się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Wśród nich brak było dzieci do 16. roku życia, dlatego Centrum podjęło działania w celu zmiany liczby dzieci niepełnosprawnych, którym planowano przyznać wsparcie aoon celem zwiększenia liczby niepełnosprawnych o znacznym stopniu niepełnosprawności. W następstwie tego zawarto z MUW aneks do umowy³⁹. Umożliwiło to przyznanie usług asystenckich oczekującym dziewięciu

³⁷ Stanowiący załącznik nr 7 do Programu – edycja 2019-2020.

³⁸ Dwie osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności zostały zakwalifikowane do Programu w późniejszym terminie. Jedna osoba w dniu 22 września 2020 r., a kolejna 8 października 2020 r.

³⁹ 29 lipca 2021 r. podpisano aneks nr 1/2021/AOON do umowy nr 62/2021/AOON.

osobom o znacznym stopniu niepełnosprawności⁴⁰. Po zmianach umowy do PCPR wpłynęło siedem kolejnych zgłoszeń – cztery dotyczące niepełnosprawnych dzieci, jedno osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności oraz dwa osób o znacznym stopniu niepełnosprawności. Przyczyną nieprzyznania wsparcia aoon czterem niepełnosprawnym dzieciom oraz jednej osobie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności było wykorzystanie liczby zaplanowanych uczestników Programów w tych kategoriach. Z kolei dwóm osobom niepełnosprawnym z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności przyznano usługę jednakże nie została ona zrealizowana z uwagi na brak możliwości zatrudnienia wskazanych przez nich asystentów. Ograniczenie to wynikało z limitu aoon określonego we wniosku konkursowym. Sześć osób, które nie uzyskało wsparcia aoon w 2021 r. zostało zakwalifikowanych do Programu w 2022 r.

Przyznawanie usług aoon w PCPR odbywało się dwuetapowo. W pierwszej kolejności dwóch pracowników Centrum obsługujących Program weryfikowało uprawnienia wnioskodawców do udziału w Programie. Następnie decyzja o przyznaniu wsparcia asystentów została zatwierdzana przez Dyrektora PCPR.

(akta kontroli tom 3, str. 488, 492-501, 513-514, 518)

Badaniem objęto dokumentację 21 osób niepełnosprawnych (ośmiu osób biorących udział w Programie w 2020 r. i 13 w 2021 r.), w tym wszystkich trojga dzieci do 16. roku życia oraz czterech osób, które wcześniej zakończyły udział w Programie.

W wyniku analizy stwierdzono, że:

- usługami asystenta objęto wyłącznie adresatów Programu;
- wszystkie osoby przed udzieleniem wsparcia aoon złożyły kartę zgłoszenia do Programu;
- czas oczekiwania na przyznanie usług asystenta (od złożenia karty zgłoszenia do Programu) wynosił średnio 20,5 dnia kalendarzowego min. 7 dni maks. 92 dni. Skrajnie długi czas oczekiwania wynoszący 92 dni spowodowany był oczekiwaniem przez osobę niepełnosprawną na liście rezerwowej na zwolnienie miejsca;
- czas oczekiwania na rozpoczęcie świadczenia usług (od przekazania informacji o zakwalifikowaniu do Programu) wynosił średnio 15,5 dnia kalendarzowego (min. 1 dzień maks. 159 dni). W 20 przypadkach świadczenie rozpoczęło do 30 dni kalendarzowych. Dyrektorka PCPR wyjaśniła, że w jednym przypadku rozpoczęcie świadczenia usługi po 159 dniach oczekiwania wynikało ze stanu zdrowotnego dziecka, które jest osobą ze sprzężoną niepełnosprawnością oraz faktu, iż jego opiekun prawny nie wskazał osoby, która mogłaby świadczyć usługi asystenckie. Zdecydował, że poszuka go sam, gdyż musi to być osoba godna zaufania. Niezależnie od tego Centrum zaangażowało się w pomoc w wyborze asystenta, poprzez rozmowy z osobami, z którymi nawiązano już współpracę;
- wsparcie udzielane przez asystentów polegało m.in. na spacerach w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych jak i wyjazdach do innych miejscowości, pomocy w robieniu zakupów, odbioru pięcioletniego dziecka z przedszkola, wyjścia na plac zabaw, udziału w uroczystościach religijnych, zwiedzaniu zabytków, a także wyjściach do instytucji kultury i obiektów sportowych. W 2020 r. wzór Karty zgłoszenia do Programu⁴¹ nie zawierał informacji na temat wnioskowanego zakresu usług asystenta osobistego. Natomiast w 2021 r. wśród uczestników objętych badaną próbą zakres usług asystenta był zgodny z czynnościami wskazanymi w kartach zgłoszenia do Programu;

⁴⁰ Jedna osoba będąca na liście rezerwowej zrezygnowała.

⁴¹ Stanowiący załącznik nr 7 do Programu – edycja 2019-2020.

- realizując obie edycje Programu nie przekroczonego limitu godzin wynikającego z jego postanowień. W 2020 r. limit przyznawanego przez PCPR wsparcia asystenckiego wynosił 11 lub 22 godziny miesięcznie. Z kolei w 2021 r. wszystkim objętym próbą uczestnikom Programu przyznano 30 godzin usług aoon miesięcznie. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że zakres przyznawanych godzin usług aoon w 2020 r. został zaproponowany podczas kalkulacji z przedstawicielami organizacji pozarządowych na etapie przygotowania wniosku. Dokonano wówczas podziału na 11 godzin dla umiarkowanego stopnia niepełnosprawności i 22 godziny dla znacznego stopnia niepełnosprawności. Z kolei wnioskując o środki finansowe na 2021 r. przyjęto, że stan epidemii zostanie ograniczony i zapotrzebowanie niepełnosprawnych na zwiększenie aktywności wzrośnie. Przewidywania zostały także potwierdzone bieżącymi rozmowami z uczestnikami Programu. W związku z powyższym w 2021 r. zdecydowano o zwiększeniu przyznanych godzin do 30 dla każdej osoby niepełnosprawnej spełniającej warunki udziału w Programie;
- siedem spośród 21 objętych próbą osób niepełnosprawnych korzystało z innych form pomocy. Spośród nich cztery osoby były członkami stowarzyszenia „Malwa Plus”, a trzy kolejne korzystały z innych usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych⁴², o których mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴³. W godzinach realizacji usług aoon nie stwierdzono świadczenia dodatkowych usług, o których mowa w ww. ustawie, usług finansowanych w ramach Funduszu Solidarnościowego lub obejmujących analogiczne wsparcie jak to wynikające z Programu;
- we wszystkich przypadkach aoon wspierający dzieci objęte Programem posiadali zaświadczenia psychologa potwierdzające brak przeciwwskazań do wykonywania przez nich wsparcia asystenckiego;
- wszyscy asystenci prowadzili rzetelnie karty realizacji usług. W przypadku korzystania z prywatnych pojazdów, komunikacji publicznej, zakupu środków ochronnych lub asystowaniu w wydarzeniach kulturalnych prowadzili i w celu rozliczenia przedkładali miesięczne ewidencje przebiegu pojazdów, dowody zakupów środków ochronnych oraz bilety komunikacji i wstępu na wydarzenia kulturalne.

(akta kontroli tom 3, str. 135-181, 400-471, 514-515, 525)

Wszystkim osobom objętym badaną próbą przekazano ankiety. Spośród nich wypełniono i zwrócono 18. Średni wiek ankietowanych wynosił 55,6 lat, 52,9% respondentów stanowiły kobiety, a 47,1% mężczyźni. Największy odsetek (82,4%) próby stanowiły osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności natomiast po 35,3% osób korzystało ze wsparcia udzielanego z Programu w okresie od pół roku do roku i od roku do dwóch lat.

Ankietowani bardzo wysoko oceniali otrzymane wsparcie asystenckie. Z udzielanej w ramach Programu pomocy 82,4% z nich było bardzo zadowolonych, a 17,6% zadowolona. Dzięki otrzymanej pomocy zdecydowana większość z nich zaczęła lepiej radzić sobie z różnymi trudnymi sytuacjami życiowymi oraz spędzać więcej czasu poza domem.

W ankietach wskazano również, że udzielana pomoc asystencka polegała m.in. na wspieraniu w dotarciu do kina, teatru, muzeum, restauracji oraz wyjściu na spacer (po 14%), załatwianiu spraw urzędowych (13,2%), dotarciu na wizytę do lekarza lub

⁴² Spośród nich jedna osoba w 2021 r. nie rozpoczęła korzystania z pomocy z uwagi na fakt, iż przydzielona opiekunka nie podjęła współpracy.

⁴³ Dz. U. z 2021 r. poz. 2268.

rehabilitację (12,3%), dotarciu na spotkanie z rodziną lub znajomymi (11,4%) oraz wsparcia w zakresie praktyk religijnych (10,5%). W ramach pytania otwartego większość respondentów wskazała, że Program istotnie wpłynął na zmianę ich życia poprawiając jego jakość oraz funkcjonowanie w życiu codziennym.

(akta kontroli tom 3, str. 78)

2.5. Wydatkowanie i rozliczanie środków na usługi świadczone przez asystenta osobistego osoby niepełnosprawnej

W 2020 r. Program merytorycznie realizowało PCPR⁴⁴, natomiast wypłaty środków z wyodrębnionego konta bankowego dokonywało Starostwo. Po wstępnej akceptacji pod względem merytorycznym i rachunkowym karty godzin usług asystenckich oraz dokumentów na podstawie, których dokonywane były płatności PCPR przekazywało je do Starostwa, które na ich podstawie dokonywało wypłaty środków.

Na wyodrębniony przez Starostwo do obsługi Programu rachunek bankowy w 2020 r., MUW przekazał trzy transze środków⁴⁵. Terminy, wysokość i sposób ich przekazywania były zgodne z § 3 ust. 2-8 postanowień umowy. Ostatnie operacje księgowe w ramach, których dokonywano wydatków związanych z realizacją Programu w 2020 r. zostały dokonane 29 grudnia 2020 r., tj. w okresie ich kwalifikowalności. Było to zgodne z § 2 ust. 4 pkt 2 umowy. Wszystkie koszty poniesiono zgodnie z przeznaczeniem - wyłącznie na godziny usług asystenckich, komunikację publiczną i dojazdy oraz należności na rzecz Urzędu Skarbowego i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

12 stycznia 2021 r. Starostwo dokonało zwrotu na rachunek bankowy MUW niewykorzystanej części środków wraz z odsetkami bankowymi w wysokości 51,6 tys. zł⁴⁶. Termin, wysokość i sposób zwrotu środków był zgodny z § 3 ust. 12, 13 i 15 umowy.

(akta kontroli tom 2, str. 31-41, 208-217, tom 3, str. 237-238, 520)

W 2021 r. obsługa Programu zarówno pod względem merytorycznym jak i finansowym realizowana była przez PCPR. Na wyodrębniony przez PCPR do obsługi kolejnej edycji Programu rachunek bankowy⁴⁷ MUW przesłał trzy transze środków⁴⁸. Terminy, wysokość i sposób ich przekazywania były zgodne z § 3 ust. 1-5 postanowień umowy. Ostatnie wydatki środków przyznanych w ramach dofinansowania Programu na 2021 r. zostały poniesione 31 grudnia 2021 r., tj. w okresie ich kwalifikowalności. Wszystkie koszty poniesiono zgodnie z przeznaczeniem m.in. na godziny usług asystenckich, komunikację publiczną i dojazdy asystentów. Wysokość kosztów przeznaczonych na obsługę Programu była niższa od kwoty wskazanej w sprawozdaniu za 2021 r. o 100,31 zł. Opis stwierdzonej w tym zakresie nieprawidłowości zawarto w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

12 stycznia 2022 r. PCPR dokonało zwrotu niewykorzystanej części środków wraz z odsetkami bankowymi w wysokości 145 tys. zł⁴⁹. Ponadto 4 lutego 2022 r. dokonało

⁴⁴ 15 lipca 2020 r. Zarząd Powiatu Grodzkiego uchwałą nr 348/2020 wyznaczył PCPR do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” edycja 2019-2020 realizowanego ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

⁴⁵ I transza środków w wysokości 53,5 tys. zł przekazano 13 lutego 2020 r., z czego odrębnymi przelewami środki w wysokości 53 tys. zł na realizację Programu oraz 0,5 tys. zł na obsługę Programu.

II transza środków w kwocie 26,5 tys. zł została przekazana 19 czerwca 2020 r.

III transza środków w kwocie 26,5 tys. zł została przekazana 7 października 2020 r.

⁴⁶ 50,9 tys. zł stanowiły środki na realizację Programu, a 0,5 tys. zł na jego obsługę oraz 0,2 odsetki bankowe.

⁴⁷ W §3 ust. 5 umowy nr 62/2021/AOON z 4 maja 2021 r. wskazano, że Wojewoda przekaze środki na wyodrębniony rachunek bankowy powiatu grodzkiego pomimo, że właścicielem rachunku był PCPR.

⁴⁸ I transza środków w wysokości 270,4 tys. zł przekazano 12 maja 2021 r., z czego odrębnymi przelewami w wysokości 260 tys. zł na realizację Programu oraz 10,4 tys. zł na obsługę Programu.

II transza środków w wysokości 130 tys. zł została przekazana 19 lipca 2021 r.

III transza środków w wysokości 130 tys. zł została przekazana 21 października 2021 r.

⁴⁹ 144,8 tys. zł stanowiły środki na realizację Programu oraz 0,2 tys. zł odsetki bankowe.

zwrotu odsetek bankowych w kwocie 71,08 zł naliczonych przez bank po złożeniu sprawozdania i zwrocie niewykorzystanych środków⁵⁰. Termin i sposób zwrotu środków był zgodny z § 3 ust. 9 pkt 1 i 2, ust. 10 umowy.

(akta kontroli tom 2, str. 104-113, 288-312, 313-317, tom 3, str. 8, 14, 521)

Realizując obie edycje Programu dokonywano transakcji wyłącznie w formie bezgotówkowej – poleceniami przelewu. Koszty Programu ewidencjonowano na wyodrębnionych kontach analitycznych wykazując je jednocześnie w sprawozdaniach z realizacji Programu. Zostały one ujęte w rozliczeniu Programu, wynikały z ewidencji księgowej oraz były zgodne z danymi zestawień obrotów i sald.

Szczegółowym badaniem objęto próbę 16 dowodów księgowych (siedem z 2020 r. oraz dziewięć z 2021 r.), których łączna kwota zrealizowanych wydatków wynosiła 27,7 tys. zł. Stanowiły one 6,3 % wszystkich wydatków w ramach Programu w latach 2020-2021 i dotyczyły zapłaty za świadczenia usług asystenta, wybranych kosztów obsługi Programu w 2021 r. oraz rozliczenia dwóch zwrotów kosztów przejazdu asystentów. W wyniku analizy stwierdzono, że:

- Program rozliczano na podstawie dowodów księgowych stwierdzających dokonanie operacji gospodarczych, które były podstawą zapisów w księgach rachunkowych zgodnie z art. 20 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁵¹ (dalej: uor);
- poniesione wydatki udokumentowano w ewidencji księgowej oraz na wyciągach z rachunku bankowego, na które zostało przekazane dofinansowanie;
- wszystkie dowody księgowe zawierały elementy określone w katalogu zawartym art. 21 uor;
- wydatki na usługi asystenckie zostały poniesione w wysokości, terminie i sposobie wynikającym z zawartych umów zleceń.

(akta kontroli tom 2, str. 208-217, 288-312, tom 3, str. 5-6)

2.6. Nadzór i kontrola nad realizacją usług oraz ich jakością

W latach 2020-2021 realizacja Programu nie była objęta żadną zewnętrzną kontrolą. W okresie tym w PCPR nie ustanowiono procedur składania skarg, zażaleń lub uwag na zakres usług asystenckich.

Ocena świadczonych usług asystenckich dokonywana była przez PCPR systematycznie podczas comiesięcznych weryfikacji na podstawie składanych przez aoon kart realizacji usługi. Nie miała ona jednak charakteru sformalizowanego. Dyrektor PCPR wyjaśniła, że pracownicy obsługujący Program dodatkowo bezpośrednio lub telefonicznie kontaktowali się z niepełnosprawnymi lub ich opiekunami i uzyskiwali informacje na temat zadowolenia ze świadczonych przez asystentów usług. Program nie zakładał obowiązku przeprowadzania kontroli realizacji usługi, a podejmowane przez pracowników Centrum działania miały na celu m.in. powzięcie wiedzy na temat funkcjonowania Programu oraz były podstawą do ewentualnego aplikowania o środki na realizację Programu w kolejnych edycjach.

(akta kontroli tom 3, str. 472-474, 488, 491)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

⁵⁰ Kwota 71,08 zł dotycząca odsetek od depozytu została naliczona przez bank w dniu 31.01.2022 r. za okres 1 stycznia-11 stycznia 2022 r. od kwoty niewykorzystanych środków na realizację Programu za rok 2021.

⁵¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 217.

1. Oświadczenie o przyjęciu środków finansowych w ramach edycji 2019-2020 Programu zostało przekazane przez PCPR siedem dni po terminie wyznaczonym przez MUW.

Zgodnie z uchwałą Nr 348/2020 Zarządu Powiatu Grodziskiego z 15 lipca 2020 r. PCPR zostało wyznaczone do realizacji Programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” edycja 2019-2020. W piśmie z dnia 25 listopada 2019 r.⁵², które skierowano do Starosty Powiatu Grodziskiego MUW wyznaczył do dnia 28 listopada 2019 r. termin złożenia oświadczenia o przyjęciu środków finansowych z Programu. Pomimo, że oświadczenie zostało podpisane przez Starostę w wymaganym terminie, to jego przekazanie przez PCPR nastąpiło 5 grudnia 2020 r., tj. siedem dni po wyznaczonej przez MUW dacie.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że nie jest w stanie wskazać powodu sytuacji zaistniałej pod koniec listopada 2019 r. Najprawdopodobniej był to błąd pracownika.

(akta kontroli tom 2, str. 6-11, tom 3, str. 492)

2. W jednym przypadku z szesnastu objętych próbą aoon w 2020 r. ocena doświadczenia zawodowego asystenta biorącego udział w naborze dokonana była w oparciu o CV, niepodpisany dokument potwierdzający odbycie praktyk zawodowych, wpis do książki praktyk, w którym nie określono okresu ich trwania oraz robocze rozmowy pracownika PCPR z wcześniejszymi jego pracodawcami. Zgodnie z rozdz. V ust. 4 lit. b Programu: *„Usługi asystenta mogą świadczyć: osoby z wykształceniem przynajmniej średnim posiadające, co najmniej roczne, udokumentowane doświadczenie w udzielaniu bezpośredniej pomocy osobom niepełnosprawnym”*.

Dyrektor PCPR wyjaśniła, że z informacji uzyskanej e-mailem od aoon wynikało, że współpracuje on ze Stowarzyszeniem zrzeszającym na terenie powiatu grodziskiego osoby niewidome. Informację tę pracownik PCPR zweryfikował rozmową z Prezesem Stowarzyszenia. W taki sam sposób, tj. ustnie potwierdzono doświadczenie zawodowe aoon z pracy w PCPR w Pruszkowie. Najprawdopodobniej z uwagi na konieczność wykonania innych pilnych czynności pracownik nie sporządził notatek służbowych z tych czynności (w trakcie trwania kontroli notatki służbowe dołączono do akt personalnych aoon).

NIK nie podważa kompetencji aoon. Zwraca jednak uwagę, że ocena jego kwalifikacji powinna być dokonana na podstawie udokumentowanego doświadczenia potwierdzającego spełnienie warunków określonych w Programie. Weryfikacja m.in. w oparciu o CV i robocze rozmowy nie stanowi jego rzetelnego udokumentowania, ponieważ nie zostało ono uwiarygodnione pisemnie w sposób trwały przez podmiot na rzecz którego usługi zostały świadczone.

(akta kontroli tom 3, str. 301-322, 513-514)

3. Wysokość środków przeznaczonych na obsługę Programu była niższa od kwoty wskazanej w sprawozdaniu za 2021 r. o 100,31 zł. Z listy płac 30/BEZO9/2021 poz. 8. za miesiąc grudzień 2021 r. w zakresie umowy cywilno-prawnej asystenta oraz z załącznika do listy płac wynika, że kwotę w wysokości 100,31 zł zakwalifikowano do kosztów obsługi Programu pomimo, iż dotyczyła ona składki na Fundusz Pracy od wynagrodzenia jednego z asystentów.

Główna księgową PCPR wyjaśniła, że ww. koszty dotyczące aoon omyłkowo zakwalifikowano do kosztów obsługi Programu, co spowodowane było kumulacją pracy w grudniu. Do złożonych wyjaśnień w trakcie czynności kontrolnych

⁵² Pismo wych. nr WN-II.946.3.8.2019.LP.

przedłożyła korektę sprawozdania z realizacji Programu, poprawione zestawienie oraz potwierdzenie zwrotu środków - 105,11 zł wraz z odsetkami na konto MUW.

(akta kontroli tom 3, str. 8, 14, 505-512)

OCENA CZĄSTKOWA

PCPR w Grodzisku Mazowieckim prawidłowo realizowało zadania wynikające z Programu w 2020 i 2021 r. Przyczyniło się to do uzyskania zakładanych efektów polegających na wsparciu osób niepełnosprawnych. Epidemia COVID-19 w sposób istotny wpłynęła na realizację obu edycji Programu ograniczając możliwość pełnego wydatkowania przyznanych na ten cel środków. Stwierdzone nieprawidłowości miały charakter formalny i nie wpłynęły na realizację zadań wynikających z Programu i wsparcie osób niepełnosprawnych.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o realizację zadań publicznych finansowanych ze środków pochodzących z Funduszu Solidarnościowego zgodnie z wszystkimi postanowieniami zawartymi w podpisanych umowach oraz dokumentach programowych stanowiących załączniki do tych umów.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek poinformowania NIK o sposobie wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 13 lipca 2022 r.

Kontroler
Adrian Przepiórka
Główny specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
p.o. Dyrektor
Dariusz Rogowski

.....
podpis

.....
podpis